

**Μετα-Ψυχολογία
151η Συνάντηση
Βασίλειος Μαούτσος**

31/01/12

**Μεταψυχολογικό Σεμινάριο
'Ινστιτούτο Κλασικής Ψυχανάλυσης'
'Unconscious', 1915, Τόμος XIV
1η Συνάντηση**

Δεν υπάρχει κάτι σ' αυτό το κείμενο που να μην έχει ήδη λεχθεί από τον Freud είτε στο «Σχέδιο» είτε στην «Ερμηνεία των Ονείρων» και κυρίως στα τρία τελευταία κείμενα που διαπραγματευτήκαμε. Κι' όμως εξ αιτίας της μεταψυχολογικής του επικέντρωσης αυτό παραμένει το απαύγασμα της αμιγούς ψυχαναλυτικής σκέψης. Ο αναγνώστης που δεν κατέχει τα ανωτέρω έργα του Freud σίγουρα θα δυσκολευτεί πολύ να το παρακολουθήσει.

Επί της σελίδας 171- η οποία αποδίδει πλήρως το κεντρικό νόημα του 1ου κεφαλαίου αυτού του τόσο συμπυκνωμένου και σημαντικού έργου - θα ερμηνεύαμε σε ελεύθερη μετάφραση ως εξής τα αρχικά της τελευταίας παραγράφου: *το ίδιο ακριβώς με αυτό που συνιστούν τα αισθητήρια όργανα για την κατανόηση του εξωτερικού κόσμου είναι η συνείδηση για την κατανόηση του ασυνειδήτου και των ψυχικών πραγμάτων εν γένει. Αυτό είναι κάτι αδιαπραγμάτευτο για την ψυχανάλυση.*

Επ' αυτής της σημαντικότητας πρότασης μπορούμε να κάνουμε τις εξής τρεις παρατηρήσεις οι οποίες φαίνονται ως αντιφατικές. Πρώτον: Ο μέσος αναγνώστης θα μπορούσε να νιώσει απογοήτευση για το γεγονός ότι με την ανωτέρω πρόταση 'το ασυνείδητο' φαίνεται να χάνει την πρωτοκαθεδρία του και την αίγλη του καθιστάμενο υποκείμενο στο συνειδητό. Συγχρόνως, κατ' αυτόν τον τρόπο ο Freud περιγράφει μία αναμφισβήτητη κλινική αλήθεια και καταργεί αμετάκλητα κάθε τάση για υποθετική και αμφισβητούμενη ύπαρξη του ασυνειδήτου εφόσον το θέτει υπό την απόλυτη αιγίδα 'της συνείδησης'. Αυτή ακατάπαυστα το επιβεβαιώνει μέσα από την παραδοχή της άγνοιάς της και το καθιστά πρωταγωνιστή κάθε κλινικής κατάστασης. Συνεπώς ο Freud δεν απευθύνεται στο μέσο αναγνώστη αλλά μόνον στον ψυχαναλυτή που έχει συγκεκριμένη θέση ως προς τον ασθενή του και τον εαυτό του. Δεύτερον: Ως γνωστόν, η μελέτη του εξωτερικού κόσμου υπάρχει μόνον χάρις στην ύπαρξη των αισθητηρίων οργάνων. Αυτά έχουν το προνόμιο να μπορούν να δημιουργούν την βεβαιότητα ότι αυτός ο κόσμος που μας περιβάλλει όντως υπάρχει και κατ' ουδένα τρόπο συνιστά ασταθές αποκύημα της φαντασίας. Κατά παρόμοιο τρόπο η συνείδηση μπορεί να δημιουργεί την βεβαιότητα ότι το ασυνείδητο είναι σαν υλικό σώμα υποκείμενο σε ερευνητική διεργασία. Τρίτον: Εδώ ο Freud ανοίγει ένα τεράστιο ζήτημα διότι παραδόξως ο εξωτερικός κόσμος είναι αποκύημα της φαντασίας (ουδείς γνωρίζει τον «κόσμο») και το ίδιο συμβαίνει με το ασυνείδητο που βιώνεται ως έχων υλική υπόσταση. Αυτό το τρίπτυχο είναι ένα πυρηνικό σημείο αυτού του κειμένου που άπτεται των αρχών της ίδιας της ψυχανάλυσης.

Ο ρόλος των αισθητηρίων οργάνων ως αφετηρίας για την μελέτη του εξωτερικού κόσμου είναι τόσο απατηλός όσο είναι και ο ρόλος της 'συνείδησης' για την μελέτη του 'ασυνειδήτου' το οποίον ευκόλως αμφισβητείται. Κανείς αναρωτιέται γιατί να συμβαίνει κάτι το τόσο περίεργο και αντιφατικό. Εκ πρώτης όψεως τα αισθητήρια όργανα δεν μπορεί να είναι απατηλά εφόσον ο ρόλος τους είναι αυτονόητο πως είναι αμιγώς αυτό-συντηρητικός και συνεπώς 'αδιάφορος', σύμφωνα με τα ήδη λεχθέντα κατά την εξέταση του περί 'Ναρκισσισμού' έργου του Freud. Γνωρίζουμε ότι η αρχή της ευχαρίστησης ορίζει ως αυθόρμητα αποδεκτό αυτό που τείνει να πλησιάζει την ενστικτική

εκφόρτωση ή ικανοποίηση πράγμα το οποίο ικανοποιείται πλήρως από τα αισθητήρια όργανα που δεσμεύουν την αναλογούσα σ' αυτά λίμπιντο και φτιάχνουν μία δυνατή σωματική αίσθηση. Η αναφορά του Freud στα 'αισθητήρια όργανα' υπακούει σ' αυτό το κανόνα και δεν θα ήταν δυνατόν να διαλάβει της προσοχής του. Συνεπώς, αυτό που είναι απατηλό δεν είναι οι αισθήσεις καθ' εαυτές αλλά οι χρησιμοποιούμενες λέξεις περί αυτών ('αισθητήρια όργανα'), δηλαδή, 'η συνείδηση' αυτή καθ' αυτή που εμπεριέχει και δημιουργεί από μόνη της αυτές τις λέξεις. Έτσι, προκαλείται η απώλεια της αδιαφορίας. Και στη συνέχεια η πλεονάζουσα λίμπιντο αρχίζει τη νοηματοδότηση της νέας εγωτικής συνείδησης. Με άλλα λόγια '...υπάρχει κάτι επιπρόσθετο στον αυτό-ερωτισμό - μία νέα ψυχική πράξη - προκειμένου να παρουσιαστεί ο ναρκισσισμός', όπως χαρακτηριστικά έχει αναφέρει ο Freud στη γνωστή του ρήση. Πρόκειται για την πράξη της συνείδησης, των λέξεων, της εαυτό-κατασκευαστικής δημιουργίας του εγώ.

Εάν συγκρίνουμε την μικρή συνείδηση των λέξεων και του εγώ με το πελώριο ασυνείδητο των απωθήσεων που δημιουργούν τις «αντιπροσωπεύσεις των πραγμάτων» και της 'αδιαφορίας' που δημιουργείται στα πλαίσια της αυτοσυντήρησης τότε η σύγκριση καθίσταται άνευ ποσοτικού νοήματος έστω κι' αν συνυπολογίσουμε την 'δεύτερη συνείδηση...την τρίτη, την...τέταρτη...' συνείδηση και ου το καθεξής σύμφωνα με την περιγραφή του Freud. Όμως η 'ανεξαρτησία' που μπορούν να αποκτήσουν αυτές οι μικρές συνειδήσεις τους δίνει ένα κύρος μεγαλείου που δημιουργεί κάποια σύγχυση ακόμη και σε κλινικό επίπεδο ως προς την ισχύ τους έναντι του ασυνείδητου. Το αποτέλεσμα είναι η λανθασμένη '...εξίσωση του ψυχικού με το συνειδητό...'. Με αυτές τις βασικές σκέψεις ο Freud ξεκινά τη συγγραφή αυτού του έργου.